

ALINTI SÖZCÜKLERİN TRT HABER VE ANADOLU AJANSI HABER BÜLTENLERİNDE KULLANIM DURUMU

Mehmet YUMRUTAŞ¹

*"Ben imparator olsam ilk işim bir lügat yazdırmak olurdu.
Herkes ne dediğini bilsin diye."*

Konfüçyüs

Öz

İletişimin temeli dildir. Dil ile iletişim arasındaki ilişki mutlak olup birbirinden ayrı düşünülemez. Dünya üzerinde konuşulmakta olan diller arasında birbirine ödünç olarak geçen alıntı sözcükler bulunmaktadır. Bu sözcükler, o dillerin anlatım gücünün daha da zenginleşmesini sağlamaktadır. Bir kitle iletişim aracı olarak televizyon ve internetin halkı bilgilendirme işlevi vardır ve bu işlev haber bültenleri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Haberin doğru anlaşılması ise haberlerdeki dilin doğru ve anlaşılır olmasına bağlıdır. Bu çalışmanın amacı, Türkçe Sözlük'teki alıntı sözcüklerin, haber bültenlerindeki kullanım durumunu belirlemektir. Bu amaca ulaşmak için öncelikle Türkçe Sözlük'teki, ardından farklı tarihlerde sunulan TRT Haber ve Anadolu Ajansı haber bültenlerindeki alıntı sözcükler tespit edilmiştir. Araştırma bir durum çalışmasıdır ve betimleyici niteliktedir. Araştırmada Türkçe Sözlük'teki söz varlığının yaklaşık beşte biri alıntı sözcüklerden oluşmaktadır. Bu oran haber bültenlerinde daha yüksek bulunmuştur. TRT Haber kanalı ana haber bültenleri ortalama 1.655, Anadolu Ajansı haber bültenleri ise ortalama 1.400 civarı sözcük ile sunulurken bu sözcükler içerisindeki alıntı sözcük oranı yaklaşık olarak TRT Haber'de %29, Anadolu Ajansında %33'tür. Alıntı sözcükler içinde hem Türkçe Sözlük'te hem de haber bültenlerinde ilk sırada Arapça gelmektedir. Haber bültenlerindeki alıntı sözcüklerin Türkçede kullanım sıklığı olan ve Türkçenin öz unsuru haline gelen sözcükler olduğu söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Dil, Sözlük, Alıntı Sözcük, İletişim, Haber Bülteni

Araştırma Makalesi | Geliş Tarihi: 09.02. 2023- Kabul Tarihi: 01.06.2023

Yumrutaş, M. (2023) "Alıntı Sözcüklerin Trt Haber Ve Anadolu Ajansı Haber Bültenlerinde Kullanım Durumu", Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AKSOS), sayı 13, s. 28-55.

¹ Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım, yumrutasmehmet@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0114-9387

Status of the Loan Words in TRT News and Anadolu Agency News Bulletins

*If I were the emperor, my first task would be to write a dictionary.
So that everyone knows what you're saying.*

Confucius

Abstract

Language is the basis of communication. The relationship between language and communication is absolute and cannot be considered separately. Some words are loaned from other languages that are being spoken in the world. These loanwords make those languages more enriched with the power of expression. As mass media, television and the Internet have the function of informing the public, which is carried out through news bulletins. The correct understanding of the news depends on the correct and understandable language in the news. The purpose of this study is to review the usage status of the loan words in the Turkish Dictionary in the news bulletins. The loanwords were identified in the Turkish Dictionary, TRT News (in Turkish TRT Haber) and Anadolu Agency (in Turkish Anadolu Ajansı) news bulletins presented on different dates to achieve this goal. This research is a case study and is descriptive. In the research, approximately one-fifth of the vocabulary in the Turkish Dictionary consists of loan words. This rate was found to be higher than in news bulletins. The TRT News channel's main news bulletins are presented with an average of 1,655 words, and the Anadolu Agency news bulletins are presented with an average of 1,400 words. In contrast, the loan word ratio in these words is approximately 29% in TRT News and 33% in the Anadolu Agency. Among the loan words, Arabic takes first in Turkish Dictionary and the news bulletins. It can be said that the loanwords in the news bulletins are the words that have a frequency of use in Turkish and have become the core component of the Turkish language.

Keywords: Language, Dictionary, Loan Words, Communication, News Bulletin

Giriş

İnsanlar duygu ve düşüncelerini birbirlerine dil aracılığıyla aktarmakta ve iletişim kurmaktadır. Dil, bir iletişim aracı olmanın ötesinde bir topluluğu millet yapan unsurlar arasında bulunmakta ve kültürün taşıyıcısı olarak kabul edilmektedir. Dil, aynı zamanda bireyin ve ulusal kimliğin en önemli unsurlarından biri olup öteden beri önemi bilinmektedir. Çinli bilge

Konfüçyüs'e "Bir ülkenin yönetimi size verilseydi ilk olarak değişime nereden başladınız?" sorusuna verdiği yanıt bu düşünceyi doğrular niteliktedir (Kavcar, vd., 2011: 7; Ünalın, 2012;1; Yaylagül, 2015: 58):

Hiç kuşkusuz dili gözden geçirmekle işe başladım. Çünkü dil kusurlu olursa kelimeler düşünceleri iyi anlatamaz. Düşünceler iyi anlatılmazsa yapılması gerekenler doğru yapılamaz. Ödevler gereği gibi yapılmazsa töre ve kültür bozulur. Töre ve kültür bozulursa adalet yanlış yola sapar. Adalet yoldan çıkarsa şaşkınlık içine düşen halk, ne yapacağını, işin nereye varacağını bilemez. İşte bunun içindir ki hiçbir şey dil kadar önemli değildir.

Bu yanıtın dilin sözlü ve yazılı anlaşma aracı olmasının yanında bir düşünme aracı olarak toplum, kültür ve millet açısından önemli olduğu anlaşılmaktadır. Türk halk kültüründeki "İnsanlar konuşa konuşa, hayvanlar koklaşa koklaşa anlaşır" atasözünden de anlaşılacağı üzere insanlar duygularını, düşüncelerini konuşarak yani dil vasıtasıyla yaparlar ki insanı insan yapan ve diğer canlılardan ayrı ve üstün kılan da düşünen bir varlık olmasıdır. Düşüncelerin dışavurumu dil aracılığıyla gerçekleşmektedir (Doğan, 2016:71; Kavcar, vd., 2011: 8; Ünalın, 2012: 8-13; Yaylagül, 2015:57).

Sözcükler, duygu ve düşünceleri anlatma ve anlama aracıdır. Sözcükler, iletişimi sağlamak amacıyla kullanılan simgelerdendir. Sözcüklerin anlamını bilmeden dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerileri zorlaşır; anlama ve anlatma imkânsız hale gelebilir. İletişim için bu denli önemli olan sözcüklerin anlamlarının yazılı olduğu kaynaklar ise sözlüklerdir. Sözlüklerin ne zaman kullanılmaya başladığı tam olarak bilinmemektedir. Yazıdan önce çeşitli düşüncelerle mağara duvarlarındaki çizimlerin bir tür resim sözlüğü olarak kabul edilebileceği varsayılmaktadır. Öte yandan bilinen en eski sözlük *Urra Hubullu*'dur. Bu sözlük yaklaşık olarak MÖ 2300'lü yıllarda kil tabletlere yazılmış olup Sümerce-Akadca karşılıklar kılavuzu niteliğindedir. Daha sonra Asur, Yunan, Latin, Çin ve Arap dillerinde sözlükler geliştirilmiştir. Türk dilinin ilk sözlüğü ise Kâşgarlı Mahmud'un kaleme aldığı *Divanü Lugati't-Türk*'tür. Bu sözlüğün Türk dilinin Arapça kadar zengin olduğunu kanıtlamak ve Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazıldığı belirtilmektedir (Akalın, 2010: 270; Kolukısa, 2013: 30; Ölmez, 1998:109-110).

İnsanlar var oldukları günden bu yana bulduğu veya keşfettiği her nesneye bir ad vermiş ve bu adları sosyal yaşamlarında bir anlaşma aracı olarak kullanmışlardır. Zamanla insan topluluklarının çoğalarak gruplara ayrılması, ayrı toplulukların ve milletlerin ortaya çıkması, kimi sözcüklerin unutulması veya yok olması kimi yeni sözcüklerin türemesiyle farklı diller ortaya çıkmıştır.

Netice itibariyle bugün dünya üzerinde insanların kullandığı altı binden fazla dil olduğu tahmin edilmektedir (Tomasello, 2017: 230). Dil sayısındaki bu çeşitlilik, insanlar ve diller arasındaki temasa dikkat çekmektedir. İnsanlar arasındaki etkileşim, milletler arasındaki etkileşimi de beraberinde getirmiştir. Milletler arasındaki etkileşim doğrudan dile yansımış ve diller arasında sözcük alış verişi başlamıştır. Alıntı sözcük olarak adlandırılan bu sözcükler, her dilde olup toplumların siyasal, kültürel, sosyal ve ticari ilişkileri neticesinde bir dilden başka bir dile geçen, çoğu o dilin ses yapısına ve kurallarına uyarlanan sözcüklerdir. Alıntı sözcükler (loan words) ödünç alınmış sözcük (borrowed words) olarak da adlandırılmaktadır (Gulshan, 2018; Jaafar et al, 2019: 96; Karaağaç, 2013: 418).

İletişim simge kullanımına göre sözsüz, sözlü, yazılı ve görsel iletişim olarak sınıflandırılmaktadır. Sözlü iletişim seslerin sözcüklere dönüşmesiyle gerçekleşmektedir. Yazı, sözü kayda geçirerek iletişimin daha da güçlenmesine aracılık etmiştir. İletişim kişinin kendi kendine içe dönük iletişimi, kişilerarası, gruplar arası, örgütler arası, uluslararası, kültürlerarası iletişim ve kitle iletişimi şeklinde farklı boyutlarda gerçekleşmektedir. Kitle iletişimi ateş ve dumanla başlamıştır. Zamanla resimler, yazı, telefon, telgraf, radyo, televizyon ve internet gibi araçlarla sağlanır olmuştur (Güngör. 2018: 44-57). Kitle iletişim araçları olarak adlandırılan bu araçların halkı eğitime, eğlendirme ve bilgilendirme gibi birçok işlevi bulunmaktadır. En önemli işlevlerinden birisi de haber aktarma işlevidir. Haberler, haber bültenleri aracılığıyla televizyon, radyo ve internet mecralarında sunulmaktadır. Haber bültenleri, televizyonlarda en çok izlenen program türüdür. Bu durum medyanın haber verme/bilgilendirme işlevinin önemini gözler önüne sermektedir (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu [RTÜK], 2018: 53). Haber bültenleri, kitle iletişim araçları vasıtasıyla aynı anda milyonlarca kişiye ulaşabilme kabiliyetindedir. Bu yüzden gerek yazılı gerekse sözlü haber bültenleri herkesin anlayabileceği bir dil ile aktarılmalıdır. Zira Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından yapılan bir çalışmada televizyon yayınlarında Türkçenin iyi kullanılmasının çok önemli olduğunu düşünenlerin oranı (%91,2), haber bültenlerinde güzel ve anlaşılır bir dil kullanımının önemine dikkat çekmektedir (RTÜK, 2018: 65).

Alıntı sözcüklerle ilgili alanyazında birçok çalışma yer almaktadır. Bu çalışmalar, daha çok alıntı sözcüklerin neler olduğu, hangi dillerden alıntı yapıldığı ve alıntı sözcüklerdeki ses olaylarına yönelik çalışmalardır (Baxsheyish, 2017; Güngörmüş, 1998; Haspelmath & Tadmor, 2009; Karaağaç, 2002; Saygın Akbaşak, 2020; Uysal, 2017). Alıntı sözcüklerin halkı bilgilendirme işlevi olan

kitle iletişim araçlarındaki haber bültenlerine yansımalarını inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışma, alan yazındaki bu boşluğu doldurması bakımından önem arz etmektedir. Araştırma, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) kanallarından TRT Haber kanalının ve Anadolu Ajansının (AA) 19 Ekim 2022 ve 13 Ocak 2023 tarihlerindeki haber bültenleri ile sınırlıdır. Bu tarihlerin seçilmesinde herhangi bir özel durum yoktur. Yalnızca bir haber bülteni üzerinden bir yargıya varmak yerine iki farklı haber içeriğinden, dolayısıyla haber metinlerinin ve haberlerdeki sözcüklerin farklı olması gerekliliğinden hareketle rastgele seçilen tarihlerdir. Araştırmanın, haber programı yapımcıları ve editörlerine kılavuzluk etmesi umulmaktadır.

Bu çerçevede makalede, Türk Dil Kurumu (TDK) Türkçe Sözlük'teki alıntı sözcüklerin, Türkiye'de yazılı ve sözlü iki farklı mecrada yayın yapan AA ile TRT Haber kanalının haber bültenlerinde kullanım durumlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır.

1. Türkçe Sözlük'te (bundan sonra "Sözlük" olarak kullanılacaktır) ne kadar alıntı sözcük bulunmaktadır?
2. Sözlük'teki alıntı sözcüklerin alıntı yapılan dillere göre dağılımı nasıldır?
3. Alıntı sözcükler, TRT Haber kanalı ana haber ve AA haber bültenlerinde ne kadar kullanılmaktadır?
4. Haber bültenlerindeki alıntı sözcüklerin alıntı yapılan dillere göre dağılımı nasıldır?
5. Haber bültenleri ortalama kaç sözcük ile sunulmaktadır?

Makalede sırasıyla dil, iletişim, alıntı sözcük, sözlük ve haber bültenine dair kavramsal bir çerçeve sunulmaktadır. Ardından araştırmanın yöntemi, sözlük ve haber bültenlerinin incelenmesi çerçevesinde ulaşılan bulgular ve bu bulguların değerlendirildiği bölüm gelmektedir. Son olarak çalışmada elde edilen veri ve bulgular sonuç bölümünde ele alınmakta ve buradan hareketle önerilere yer verilmektedir.

1. Dil, İletişim ve Haber Bülteni

Dil, sesteş bir sözcük olup birden çok anlamı bulunmaktadır. TDK'ye göre tat alma organı, gönül, yürek anlamında da kullanılan dil, *insanların düşündüklerini duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban* anlamındadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2019: 662-4). Başka bir tanımda dil, sözlü ve yazılı göstergelerden oluşan ve insanları diğer canlı türlerinden

ayırt ettiği öne sürülen simgesel bir iletişim sistemidir (Mutlu, 2012: 77). Dil, bir konuşma biçimidir, insanların kendi aralarında kullandığı bir iletişim sistemidir (Janson, 2015: 37). Dil, bir insan topluluğuna özgü olan, o topluluktaki bireylerin duygu ve düşüncelerini anlatmak ve birbirleriyle iletişim kurmak için kullandıkları sesli ve kimi zaman da yazılı göstergeler dizgesidir. John Dewey'e göre dil, araçların aracıdır; Heidegger'e göre düşüncenin evidir; Leibniz'e göre aklın aynasıdır. En genel anlamıyla dil, iletişim kuracak öznelerin, aktarmak istedikleri bilgileri kodlayarak birbirlerine iletmekte kullandıkları şifreler bütünü olarak da tanımlanabilir (Ünalın, 2012: 3). Dil, iletişim kurmak için kullanılan sesli ve yazılı bir semboller sistemidir. Dil denildiğinde Türkçe, Arapça, Fransızca, İngilizce, Çince, İspanyolca gibi dünya üzerinde onlarca türü bulunan, konuşma ve yazı dili olarak kullanılan farklı diller akla gelmektedir. Bunun yanı sıra işaret dili, beden dili, kuşdili gibi farklı dil kavramsallaştırmaları da yer almaktadır. Her dilin kendine özgü kullandığı alfabe, semboller ve kurallar bulunmaktadır. Dillerin nihai hedefi insanların birbirleriyle nitelikli bir iletişim kurarak anlaşmasına aracılık etmektir.

İletişim birçok tanımı olan kavramlardan biridir. E.X. Dance ve Carl E. Larson, 1972'de alan yazında 126 değişik iletişim tanımı bulmuşlardır (Mutlu, 2012: 77). Günümüzde bu tanımların daha da fazlaştığı söylenebilir. Zira o günden bugüne iletişim kavramı ve biçimleri değişmekte, iletişime yeni anlamlar yüklenmektedir. Öyle ki içinde bulunulan çağın adlandırılmasında bile iletişim kavramı kullanılmaktadır. John Fiske (2014: 71) iletişimi, herkesin bildiği ancak çok az kişinin doyurucu biçimde tanımlayabildiği bir insan etkinliği şeklinde tanımlamaktadır. Düşünür'e göre iletişim yüz yüze konuşmadır, televizyondur, enformasyon yaymadır, saç biçimidir, edebi eleştiridir ve daha niceleri olarak çoğaltılabilecek bir kavramdır. İletişim, Theodron & Theodron'a göre esas olarak simgeler aracılığıyla bir kişiden ya da bir gruptan diğer(ler)ine bilginin, fikirlerin, tutumların veya duyguların aktarılmasıdır. Berelson & Steiner'a göre ise bilginin, fikirlerin, duyguların, becerilerin vb.'nin simgeler kullanılarak aktarılmasıdır (akt. Mutlu, 2012: 148). Bu tanımlamalardan yola çıkarak iletişimi, insanların bilgilerini, duygu ve düşüncelerini birbirlerine aktarması ve anlamlandırması süreci olarak özetleyebiliriz.

İletişim, dilin kullanıldığı sistemli bir yapıdır. İletişim denildiğinde ilk olarak iki kişinin karşılıklı sohbet etmesi, konuşması akla gelir. Ancak insanların tüm tavırları, davranışları, bakışları, el, kol ve yüz hareketleri de iletişimin bir parçasıdır. İletişim sözlü olabileceği gibi sözsüz, yazılı ve görsel olarak da gerçekleşebilmektedir. İnsanlar arasında doğal dil aracılığıyla

gerçekleşen iletişim sözel iletişim olarak kavramsallaştırılırken konuşma dışındaki araçlarla gerçekleşen iletişim ise sözel olmayan iletişim olarak kavramsallaştırılmaktadır. Sözlü iletişim seslerin sözcüklere dönüşmesiyle gerçekleşen iletişimdir. Seslerin hecelere, hecelerin sözcüklere, sözcüklerin cümlelere dönüşmesiyle sözlü iletişim sistemi gelişmiştir. İnsana özgü en temel iletişim türü sözlü iletişimdir. Sözsüz iletişim jestler, göz hareketleri veya ses nitelikleri gibi kodlar aracılığıyla gerçekleştirilir. Bu kodlar, o ana veya oraya ilişkin iletiler verebilir. Sesin tonu, konuya ve dinleyicilere karşı o andaki tutumunu gösterir. Yazılı iletişim ise sözlü iletişimin kayıtlara geçen biçimi olarak değerlendirilebilir. Yazılı iletişim, zamansal olarak sözün kalıcılığını sağlarken uzamsal boyutta basılı ve dijital mecralar aracılığıyla geniş kitlelere ulaşarak yaygınlaşmakta ve evrensel bir boyut kazanmaktadır. Görsel iletişim görme duyusuna dayanmaktadır. Ateş ve dumanla başlayan, mağara resimleri ile devam eden görsel iletişim, günümüzde sinema, televizyon ve internet teknolojisiyle sürmektedir (Güngör, 2018: 43-9; Fiske, 2014: 156-7).

İletişimde kaynak, mesaj, alıcı, kanal ve kod öğeleri bulunmaktadır. Kaynak mesajı gönderen, iletişimi başlatan, alıcı ise mesajı alan kişi veya kişilerdir. İletişimin gerçekleşmesi mesajın alıcıya iletilmesine bağlıdır. Kanal, mesajın iletiildiği araçtır. Mesaj dil aracılığı ile iletilir. İletimde sesler, yazılar ve simgeler kullanılır. Bu iletiler televizyon, sinema, radyo, gazete ve internet gibi kitle iletişim araçları ile gerçekleştirilir. İletişimin gerçekleşebilmesi için mesajın alıcı tarafından açık ve net bir biçimde anlaşılır olması gerekir. Bu bakımdan karmaşık mesajların iletilmesinde dil ve sözcüklerin seçimi ve anlaşılır olması önem arz etmektedir. Kod ise gönderici ve alıcı arasındaki ortak dildir. Bu bağlamda dil, bir kod sistemidir. Kodu bilenler arasında anlatma ve anlama bir başka deyişle iletişim sağlanmış olur (Özkan, 2010: 16-7; Güngör, 2018: 59-60). Gönderici ve alıcı arasındaki ortak yaşantı alanı ne kadar çok olursa, kullanılan dildeki sözcüklerin anlamı ne kadar çok bilinir ve söylenişi ne kadar güzel olursa nitelikli bir iletişim olasılığı da o kadar çok olur denilebilir.

İnsan nüfusunun artışına bağlı olarak kişiler arası iletişimin yanında bireyin diğer gruplardan ve insan topluluklarından haberdar olması kitle iletişim araçları yani medya vasıtasıyla sağlanır olmuştur. Zira medyanın işlevlerinden biri de haber vermedir. Haber tam bir tanıma yapılmassa da herhangi bir zaman diliminde geçen olay, fikir ya da sorunun özetidir. Olaylar, fikirler ve sorunlar hikâye yoluyla veya özetlenerek haber yapılır (Tokgöz, 2019: 224). Bir başka tanıma göre haber, yeni ortaya çıkan olay veya söylemin ya da süregelen bir olayın yeni unsurunun gazetecilik kuralları çerçevesinde uygun

biçimlere sokularak kamuoyuna yansıtılmasıdır (Anadolu Ajansı [AA], 2018: 26). Kamuoyuna yansıtma gazete, televizyon, sinema, radyo ve günümüzde internet gibi farklı medya teknolojileriyle sağlanmaktadır. Bugün kitle iletişim araçları denildiğinde akla gelen bu araçlardan televizyon ve internet mecraları en önemli haber alma kaynaklarıdır.

Haberler yazılı, sözlü ve görsel biçimde sunulabilmektedir. Günümüzde yeni medya araçlarının modülerlik özelliğiyle yazılı, görsel ve işitsel özellikler bir arada bulunabilmektedir. Ayrıca yeni medya araçları yer ve zaman mefhumunu ortadan kaldırmakta, bir takım kısıtlılıklar dışında 7/24 haberlere ulaşılabilir. Yeni iletişim araçlarının sağladığı bu olanaklar, Mc Luhan'ın deyişiyle dünyayı adeta "küresel bir köy" haline getirmiş durumdadır. Ancak öteden beri alışlagelen özellikle televizyon haberciliğindeki "ana haber bülteni" geleneği hala sürmektedir.

Ana haber bültenleri halkın haber alma gereksinimini karşıladıkları programlardır. Ana haber bültenleri televizyonların en çok izlenme saatleri, prime-time (19.00-23.00 arası) kuşağında, genelde saat 20.00'de sunulmaktadır. TRT televizyonu tek kanallı dönemlerden bu yana, ana haber bülteni geleneğini günümüzde de sürdürmektedir. TRT ayrıca haber kanalı olarak ulusal düzeyde 18 Mart 2010'da TRT Haber kanalı ile saat başı ve sıcak haberler sunmaya başlamıştır (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu [TRT], tarih yok).

Anadolu Ajansı, 6 Nisan 1920'de kurulmuş ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin (TBMM) çıkardığı yasaları yurttaşlara duyurma görevi üstlenmiştir. AA, kuruluşundan günümüze dek diğer medya kuruluşlarına da haber sağlamaktadır. Ajans, günümüzde kurumsal internet sitesinden dünya ve yurt genelinde politikadan eğitime, sanattan spora geniş bir yelpazede on üç farklı dilde haber sunumu gerçekleştirmektedir. AA, 7/24 kesintisiz çalışarak iç ve dış basına günlük ortalama 188.000 sözcüğü bulan haber sunmaktadır. Bu haberlerde kullanılan sözcüklerden yaklaşık 10.000 tanesi yabancı dillerdedir (AA, 2018: 22-3).

2. Sözlük ve Alıntı Sözcük

Dilin kaynağı simgeler, sözcükler ve işaretlerdir. Sözcüklerin kaynağı ise sözlüklerdir. Sözlükler, bir dilin bütün veya belli bir dönemdeki sözcüklerinin yazılışları, türleri, söylenişleri, temel ve yan anlamları, kullanılış özellikleri bakımından açıklayan, edebî metinlerden seçilen cümlelerle örneklendiren,

alıntı sözcüklerin hangi dilden geçtiğini bildiren başvuru kaynaklarıdır (Akalın, 2010: 268). Korkmaz'a göre sözlük, "bir dildeki kelimeleri esas alarak, onların temel anlamlarını, kazandıkları yan anlamları ile başka kelimelerle kurdukları ifadelerdeki anlam inceliklerini, değişik kullanımlarını, deyimlerini gösteren ve dilin bütün söz varlığını içine alan kitap" şeklinde de tanımlanmaktadır (2003: 199). Öz olarak sözlükler, kelimelerin anlamlarını veya başka dildeki karşılığını öğrenmede kullanılan başvuru kaynaklarıdır. Günümüzde konularına ve kavramlarına göre hukuk, mühendislik, tıp, iletişim, çevre vd. alanlarda çok sayıda farklı sözlük türüne rastlanmaktadır.

İnsanlar hem kendi anadillerindeki sözcükleri hem de yabancı dillerdeki sözcükleri öğrenirken sözlüklere başvururlar. Devletler dilin önemine binaen sözlüklere ayrı bir önem verir. Örneğin Türkiye'de ilköğretimde Türkçe derslerinde öğrencilere sözlük kullanmaları tavsiye edilir ve onların sözlük kullanma alışkanlığı kazanması istenilir. Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunu müteakip 1932 yılında TDK'nin kurulması, ardından Türkçenin söz varlığına ilişkin çalışmalara başlanarak Sözlük oluşturulması da dile verilen önemin göstergesidir. İlk baskısı 1945 yılında yapılan Sözlük'te 25.574 madde başı sözcük bulunmakta iken 2019 yılındaki son baskısında bu sayı 77.005 adet madde başı sözcüğe ulaşmıştır. Bu sözlükte terimler, yerel sözcükler, kişi ve yer adları gibi öğeler bulunmamaktadır. Bu öğelerle birlikte ansiklopedi tarzındaki Büyük Türkçe Sözlük'teki söz varlığı, yaklaşık olarak 572.000'e ulaşmaktadır. Madde başı sözcük, sözlükte başlı başına bir anlam ifade eden, tanımlaması yapılan ve koyu siyah olarak yazılan sözlük birimi olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019: 2673).

Sözlüklerdeki söz varlığı, iç ve dış öğelerden oluşmaktadır. İç öğeler, dilin kendinin sahip olduğu kaynaklardan hareketle sesçil, yapı bilimsel, söz dizimsel ve anlam bilimsel yollardan oluşurken, dış öğeler; bir dilin sahip olduğu kaynakların dışında olan, bir başka dilden alıntılardan oluşmaktadır (Durmuş, 2004). Dünya üzerinde nasıl ki saf bir kültürün varlığından söz edilemiyorsa saf bir dilin varlığından da söz etmek mümkün değildir (Özkan, 2010: 80; TDK, 2019: 2673). Alıntı sözcük her dilde bulunmakta ve bir dilden başka dil(ler)e çeşitli yollarla geçebilmektedir. Milletler arasındaki ticaret, siyaset, kültür ve sanat alanlarındaki ilişki ve etkileşim, dile yansımaktadır (Ünalın, 2010: 106). Bilgi ve teknolojideki hızlı ilerleme, çeviri eserler, yabancı dile olan özentisi de bir dile alıntı ve yabancı sözcüklerin girmesine neden olan başka unsurlar olarak dikkat çekmektedir. Bu yüzden dünyadaki bütün dillerde başka dillerden alıntı sözcükler bulunmaktadır. Örneğin İngilizcede alıntı

sözcük oranı %70 düzeyinde iken kelimelerin %30'u yerlidir (Şekerci, 2007). İngiliz ulusal külliyatı içerisindeki en sık kullanılan 1.000 sözcük içerisinde Latin ve Fransızca birleşimi sözcükler, İskandinav kökenli sözcükler ve diğer dillerden alıntı sözcüklerin, İngilizceden daha fazla olduğu ifade edilmektedir (Durkin, 2014: 34). İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca ve İspanyolcanın yaklaşık %30-%40'ı ortak kelimelerden oluşmaktadır (Ünalın, 2010: 91).

Alıntı sözcükler, dilin kurallarına uymuş, yabancılığı belli olmayan sözcükler olabileceği gibi dilin ses yapısına ve kurallarına uymayan yabancı sözcük olduğu hemen belli olan sözcükler de olabilmektedir. Örneğin Farsça kaynaklı *kösele*, *çerçeve*; Arapça kaynaklı *kelime*, *mühim* gibi sözcükler Türkçe ses yapısı ve kurallarına uymaktadır. Bu sözcüklerin yabancı dil kökenli oldukları sözlükte belirtilmezse anlaşılacak durumdadır. Oysa Fransızcadan alınan *kooperatif*, *oksijen*, *lokomotif* ve *devalüasyon* gibi kelimeler ses yapısına ve kurallarına uymamaktadır (Ünalın, 2010:106). Tabii bu durum sözcüklerin kullanım sıklığıyla da alakalıdır. Arapça ve Farsçadan alıntı sözcüklerden kullanım sıklığı olan sözcükler sayıca fazla iken Batı dillerinden alıntı sözcüklerde kullanım sıklığı sayıca daha düşüktür. Öte yandan Arapça kökenli sözcüklerin varlığı Türk halkı arasında daha fazla kabul görmekte ve rahatsızlık uyandırmamaktadır (Durmuş, 2004). Oysa Batı dillerinden Türkçeye geçen sözcüklerin çoğu halk tabanında karşılık bulmamaktadır. Bir başka deyişle bu sözcüklere halkın *dili dönmemektedir*. Bu yüzden Türkçeye uyan sözcüklere dönüştürülmektedir. Örneğin Türk siyasi tarihinde “Demokrat Parti” adıyla kurulan partinin adının halk tarafından telaffuzu zor olduğundan, Fransızca kökenli “demokrat” sözcüğü yerine, partinin amblemi olan beyaz atı anımsatan “demir kırat” adının kullanılması gibi.

Doğu ve Batı kökenli diğer dillerden edebi, dini, siyasi ve ticari sebeplerle Türkçeye geçen sözcükler olduğu gibi Türkçeden diğer dillere geçen sözcükler de bulunmaktadır. Sözlük'te yer alan sözcüklerin dağılımına bakıldığında yakın ilişki içerisinde olunan toplumlarla karşılıklı etkileşime maruz kaldığı açıkça görülmektedir. Örneğin Arapçadan Türkçeye geçen sözcük sayısının fazla olmasının nedeni, bu ulusların yüzyıllardır aynı coğrafyada birbirleri ile komşu olması, Arapça konuşan ulusların yüzyıllarca Türklerin egemenliğinde kalması ve aynı dine mensup olmalarıdır. Batı kökenli sözcükler bilim, teknoloji, askerî ve sosyal unvanlar, ekonomi, ticaret, denizcilik ve siyaset kavramlarına aittir. Fransızcadan alıntı sözcükler, Tanzimat döneminde Türk aydınlarının Fransa'ya ve Fransız sanatına olan ilgileri neticesinde o günden bugüne özellikle de çeviri yoluyla Türkçeye girmiştir (Aksan, 2015: 37; Birlik,

2019: 257-8; Karaağaç, 2002: 122-9;). Buna mukabil Türkçeden diğer dillere geçen sözcükler de azımsanmayacak ölçüdedir. Türkçeden Sırpça, Ermenice, Bulgarca, Rumence, Rusça, Korece, Yunanca, Macarca ve diğer birçok dilde yüzlerce, binlerce verinti sözcük bulunmaktadır (Choi, 2004; Majda, 2000; Daşdemir & Efendioğlu, 2016; Güngörmüş, 1998; Karaağaç, 2002:152). Örneğin Bulgaristan'da “Bulgar Dilindeki Yabancı Kelimeler Sözlüğü” ve Bulgarca sözlük “Bılgarski Tılkoven Reçnik”te Türkçeden Bulgarcaya geçen 2.557 sözcük olduğu saptanmıştır (Yücel, 1991).

3. Yöntem

Bu çalışma, bir durum araştırması olup betimleyici tiptedir. Araştırmada TDK'nin yayınlamış olduğu Sözlük'ün 2019 yılı baskısı (11. baskının tıpkıbasımı), TRT Haber kanalının 19.10.2022 ve 13.01.2023 tarihli saat 20.00 ana haber bülteni ile AA'nın internet sitesinde aynı tarih ve saatlerdeki haber bültenleri incelenmiştir. TRT Haber ana haber bülteninde spiker, muhabir, tanık ve dış ses olmak üzere seslerin tamamı ses kaydediciye kaydedilerek sonradan çözümlenmiştir. AA'nın ise internet sitesinde manşet olarak sunulan on iki adet haber metni çözümlenmiştir. Her iki haber bülteninde Türkiye gündeminden dünya gündemine, politika, ekonomi, spor, sanat, yaşam ve hava durumu gibi farklı konulardaki haberlerin sunumunda kullanılan tüm sözcükler inceleme kapsamına alınmıştır. TRT Haber bültenindeki spiker, muhabir, tanık ve dış ses olmak üzere seslerin tamamındaki (reklamlar hariç) sözcükler araştırmaya dâhil edilmiştir. AA'nın on iki haber başlığı ayrı ayrı tıklanarak haber içeriklerindeki sözcükler, haberi hazırlayan muhabirin adı soyadı, haberin tarihi ve verildiği şehir isimleri sayıma dâhil edilirken “ilgili konular” ve “benzer haberler”e ait bilgiler ise hariç tutulmuştur.

TRT Haber ana haber bülteni söz ağırlıklı bir bülten olup rakamlar ve sayılar sözcük olarak telaffuz edildiğinden doğrudan sözcük olarak incelemeye alınmıştır. Ayrıca TRT'nin haberlerinde ABD hem kısaltma şeklinde hem de Amerika Birleşik Devletleri şeklinde (Türkiye'deki parti adları AK, CHP, İYİ, MHP'de bu kapsamdadır.) kullanıldığından hem kısaltma hem de ayrı ayrı birer sözcük olarak; PKK, NATO, NASA gibi kısaltmalar ise okunduğu gibi bu şekilde incelemeye alınmıştır. AA haber bültenleri yazılı olduğu için burada geçen rakam ve sayılar sözcüklere dönüştürülmüştür. Kısaltmalardan ise Türkçe açılımları bilinenler TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi), DSÖ (Dünya Sağlık Örgütü) bir defa ayrı ayrı birer sözcük; açılımları bilinmeyen AGİT, DEAŞ, FED, PYD, YPG gibi kısaltmalar ile ikinci kez kullanılan TBMM, DSÖ gibi kısaltmalar

bu şekilde kısaltma olarak incelemeye alınmıştır. Haberlerde kullanılan diğer sözcükler tespit edilirken şu yol izlenmiştir. Cümlelerde tek başına yazılan ve Sözlük'te anlamı olan her sözcük ayrı bir sözcük olarak kabul edilmiştir. Örneğin “arz etti, kabul oldu, ifade ediyorum vb.” söz öbeklerindeki “arz, etti, kabul, oldu, ifade, ediyorum” sözcükleri her biri ayrı bir sözcük olarak kabul edilmiştir. “Ameliyathane, envaiçeşit, kaydetti, kararname, birçok, herhangi, sonbahar, hiçbir vb.” gibi bitişik halde yazılan sözcükler ayrı yazılmadıkları için bu şekilde incelemeye alınmıştır. “Pek çok, yanı sıra, azar azar, doğal gaz” gibi sıfat ve zarflar ayrı yazılmasına rağmen Sözlük'te bu şekilde karşılıkları olduğu için tek bir sözcük olarak kabul edilmiştir. “Kara, mayıs” gibi eşanlamlı sözcüklerin bir anlamı Türkçe iken diğer anlamı alıntı sözcük olup bu tip sözcüklerin Sözlük'teki dil kökenine, cümle içerisinde kullanıldığı anlamına göre bakılmıştır. Kişi, bitki, şirket ve yer adları gibi özel isimler de ayrı ayrı birer sözcük olarak inceleme kapsamına alınmıştır. “Recep, Türk, Rus, Devlet, Kemal” gibi özel isimler Sözlük'te yer alırken “Mehmet, Ayşe, Türkiye, Ukrayna, Zelenskiy, Lafarge, Edirnekapı, NATO, YPG, DEAŞ, MASAK” gibi sözcükler ve kısaltmalar Sözlük'te yer almamaktadır. Bu tür sözcükler “Sözlük'te Olmayan Sözcük” olarak değerlendirilmiştir. Bu şekilde bir çözümleme yapıldıktan sonra sözcüklerin Sözlük'teki kaynağına bakılarak alıntı sözcükler tespit edilmiş ve sözcüğün kaynağı olan dillere göre tasnif edilmiştir.

Araştırmada Microsoft Word ve Excel programlarının çeşitli özelliklerinden faydalanılmıştır. Elde edilen bulgular, betimsel araştırmalarda kullanılan yüzde, frekans ve dağılım gibi tanımlayıcı istatistiklerden yararlanılarak açıklanmaktadır (Gliner vd. 2015: 96). Frekans analizi için ilk önce bültende geçen sözcüklerin tamamı (tekrar eden sözcükler dâhil) kullanılmıştır. Daha sonra iki ve daha fazla kullanımı olan aynı sözcükler teke düşürülerek analiz edilmiştir. Örneğin “kitap, kitabı, kitaba, kitaplar, kitapçı, kitapçılar, kitaplık, kitaplıkta” sözcükleri ilk önce tamamı ayrı birer sözcük kabul edilmiş ve sekiz adet sözcük olarak hesaplanmıştır. Daha sonra kitabı, kitaba, kitaplar, kitapçılar, kitaplıkta sözcükleri mükerrer sözcük oldukları için çıkarılmış ve “kitap, kitapçı, kitaplık” olarak üç ayrı sözcük olarak hesaplanmıştır. Hal eki ve çoğul eki alan sözcüklerde (okulu, okula, okulda, okuldan, okullar) aynı metotla sayılmıştır. Teke düşürülürken yalın hali “okul” tek bir sözcük kabul edilmiş ve Sözlük'te bu şekilde aranmıştır. Sözcükler teke düşürülürken bir sözcükten türeyip isim, fiil, zarf veya sıfat olan sözcüklerin her biri ayrı sözcük olarak kabul edilmiştir. Örneğin “kutlama” ve “kutlamak” iki ayrı sözcük olarak kabul edilmiştir. “Kutlama” isim iken “kutlamak” fiil olarak sözlükte ayrı ayrı yer almaktadır.

Çalışmada TDK Sözlük'ün seçilme nedeni Türkçe diline ait en kapsamlı sözlük olması ve resmi bir niteliğinin olmasıdır. TRT Haber ana haber bülteni ve AA haber bültenlerinin seçilme nedeni ise resmi kurum olması yanında kamu yararına yayın yapmasıdır. Bu bültenlerin seçilmesinin bir nedeni de Sözlük'ün hazırlanma sürecinde bu iki kurumdan uzmanların bulunuyor olmasıdır.

4. Bulgular ve Değerlendirme

Sözlük'teki alıntı sözcüklerin, TRT Haber ana haber bülteni ve AA haber bültenlerinde kullanım durumunun incelendiği bu çalışmada aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

4.1. Sözlük'e Ait Bulgular

Sözlük'teki toplam sözcük sayısının sözcüklerin kaynağına göre dağılımı Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Sözlük'te Yer Alan Toplam Sözcük Sayısının Türkçe ve Alıntı Sözcüklere Göre Dağılımı

Sözcüklerin Kaynağı	N	%
Türkçe Sözcükler	61.318	79,63
Alıntı Sözcükler	14.590	18,95
Karma Alıntı Sözcükler	1.032	1,34
Kaynağı Özel İsim Olarak Belirtilen Alıntı Sözcükler	65	0,08
<i>Toplam</i>	<i>77.005</i>	<i>100</i>

Sözlük'teki madde başı sözcük sayısı toplamda 77.005 adet olup bu sözcüklerin 61.318'i Türkçedir. Geriye kalanların 14.590'ı (%18,95) alıntı sözcük, 1.032'si (%1,34) karma alıntı sözcük ve 65 tanesi de (%0,08) kaynağı özel bir isim olarak belirtilen yabancı dil kökenli alıntı sözcüklerdir. Sözlük'teki karma alıntı sözcüklere Arapça+Farsça (hilekâr), Arapça+Türkçe (devretmek), Farsça+Arapça (çardak), Türkçe+Farsça (kayınpeder), Türkçe+Arapça (Başvekil), Rumca+Arapça (filizî), Fransızca+Arapça (mikrocerrahi) örnek olarak gösterilebilir. Bunların dışında İtalyanca, İngilizce, Latince, Bulgarca, Almanca, Rusça vd. dillerden iki veya daha fazla birleşimlerle farklı karma sözcükler de bulunmaktadır. Kaynağı özel bir isim olarak belirtilen alıntı sözcüklere ise *angström*, *begonya*, *Dimyat*, *iskambil*, *jakuzi*, *maki*, *yamyam* örnek olarak verilebilir. Bunlarla beraber Sözlük'teki alıntı sözcük sayısı 15.687 olmaktadır. Bir başka deyişle madde başı söz varlığının %20,37'si, yaklaşık beşte biri alıntı sözcüklerden oluşmaktadır.

Sözlük'teki alıntı sözcüklerin alıntı yapılan dillere göre dağılımı şu şekildedir (Tablo 2).

Tablo 2. Sözlük'teki Alıntı Sözcüklerin Dillere Göre Dağılımı (Alver, 2022: 595'ten uyarlanmıştır).

Diller	N	%
Arapça	5.898	40,42
Fransızca	5.508	37,75
Farsça	1.222	8,38
İtalyanca	601	4,12
İngilizce	517	3,54
Diğer Diller	1.361	5,78
<i>Toplam</i>	<i>14.590</i>	<i>100,00</i>

Sözlük'teki alıntı sözcüklerin çoğunluğu Arapça (%40,42), Fransızca (%37,75), Farsça (%8,38), İtalyanca (%4,12) ve İngilizce (%3,54) dillerindedir. Bu dillerden olan alıntı sözcükler; tüm alıntı sözcük varlığının büyük bir çoğunluğunu (%94) oluşturmaktadır. Geriye kalan %6'lık dilimde ise Rumca 435, Almanca 104, Latince 65, Rusça 38, Yunanca 37, İspanyolca 31, Ermenice 24, Bulgarca 19, Macarca 16, Japonca 13, Moğolca 12, Sırpça 8, İbranice 7, Çince ve Sanskritçe beşer; Soğdca ve Malezyaca üçer; Portekizce, Slavca, Romence, Tibetçe ve Hinduca ikişer; Arnavutça, Fince, Korece, Gürcüce, Hırvatça, Lehçe, Polonyaca, Filipince ve Keltçe dillerinden birer alıntı sözcük yer almaktadır. Sözlük'te 36 farklı dilden alıntı sözcük bulunduğu tespit edilmiştir. Alıntı sözcüklerin sayısı ve çeşitliliği, Türklerin tarih boyunca ilişki içerisinde olduğu toplumlar, onlarla olan kültür ilişkileri ve bu ilişkilerin boyutları hakkında ipuçları sunmaktadır (TDK, 2019: 2673).

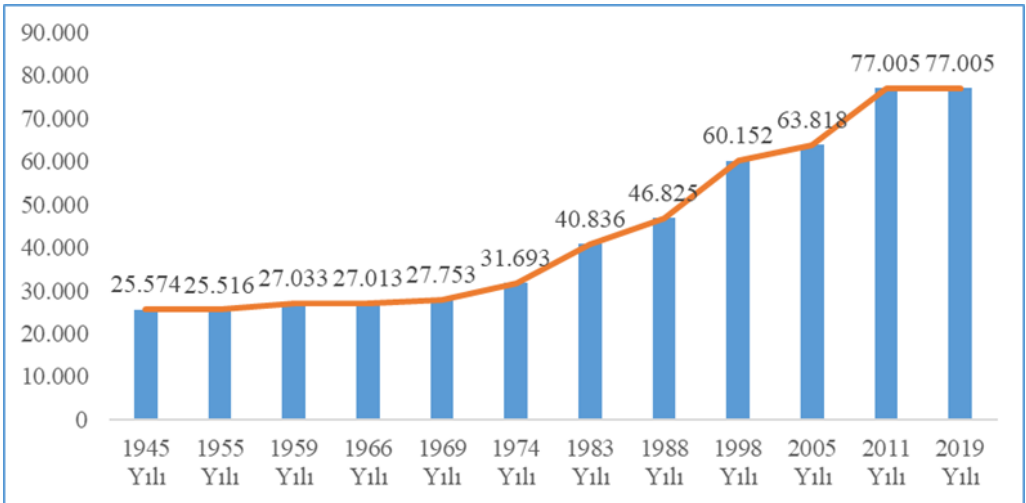
Arapça kökenli sözcüklerin Türkçeye girmesi Türklerin İslamiyet'i kabul etmesi ve yüzyıllardır süren dini birlik ve komşuluk ilişkilerinden kaynaklanmaktadır. Batı kökenli alıntı sözcükler ise Fransızca ağırlıklıdır. Bunun sebebi ise Tanzimat dönemi (1839-1876) ve sonrasında, Fransa'da eğitim gören aydınların, bazı Fransızca sözcükleri günlük konuşma dillerinde, gazetelerde, roman, hikâye ve tiyatro gibi eserlerde kullanmalarındadır. Batı kökenli alıntı sözcüklerin müzik, sanat, tıp ve teknoloji kökenli olduğu bilinmektedir. İtalyancadan Türkçeye geçen alıntı sözcükler daha çok on beşinci ve on altıncı yüzyıllardaki ticari ilişkilere dayanmakta iken Farsça ve Türkçe arasındaki ilişki, Türklerin İslamiyet'i kabulünden daha da geriye gitmekte, coğrafi yakınlığa bağlı

olarak başlamıştır. Farsça kökenli alıntı sözcükler sanat ve edebiyat dili olarak Selçuklular devrinde benimsenmiş, Osmanlı döneminde varlığını artırarak sürdürmüştür (Birlik, 2019; Durmuş, 2004; Magrelo, 2011).

Sözlük'te en fazla "K", en az "J" harfiyle başlayan sözcük bulunmakta olup "Ğ" harfiyle başlayan sözcük bulunmamaktadır. Sözlük'te en fazla alıntı sözcük sayısı %55,97 ile "J", %44,87 ile "M", %43,66 ile "L" harflindedir. "J" ve "L" harflerindeki alıntı sözcüklerin çoğunluğu Fransızca kökenli olup bunlar sırasıyla %85,33 ve %41,95'tir. En az alıntı sözcük "Y" (%1,47), "Ö" (%1,50) ve "Ç" (%4,03) harflindedir. "Ö" harfindeki alıntı sözcüklerin %47,06'sı Arapça; "Ç" harfindeki alıntı sözcüklerin yarısından fazlası (%53,97) ve "Y" harfindeki alıntı sözcüklerin %38,98'inin Farsça kökenli olduğu tespit edilmiştir.

Arapçada hem sayı hem de oransal olarak en fazla alıntı sözcük "M" harfinde (1.342 adet /%29,78) bulunurken "J" harfinden Arapça alıntı sözcük bulunmamaktadır. Fransızcada en fazla alıntı sözcük sayı olarak "K" harfinde (666 adet) oransal olarak ise "J" harfinden (%47,76) olup "I" harfinden Fransızca alıntı sözcük bulunmamaktadır. Farsçada hem sayı hem oransal olarak en fazla "P" harfinden (120 adet /%4,60) alıntı sözcük bulunurken "Ö" harfinden Farsça alıntı sözcük bulunmamaktadır.

Sözlük'ün ilk basımı 1945 yılında, çalışmanın yapıldığı dönemdeki son baskısı ise 2011 baskısından tıpkıbasımla 2019 yılında gerçekleştirilmiştir. Sözlük'teki söz varlığının yıllara göre değişimi Şekil 1'deki gibidir.

Şekil 1. Sözlük'teki Sözcük Sayısının Basım Yıllarına Göre Değişimi (TDK, 2019: XVI-XX'den uyarlanmıştır).

Sözlük'ün ilk basımından son basımına kadar geçen süre içinde sözcük sayısında yaklaşık üç kat bir artış gerçekleşmiştir. Bu artış, 1974 yılına kadar yatay seyrederken bu tarihten sonraki basımlarda sözcük sayısı belirgin olarak sürekli artış göstermiştir. Bu durum sosyal, kültürel, sanatsal, bilimsel, teknolojik ve ekonomik hâsılı yaşamın her alanında ortaya çıkan yeniliklerin ve değişimin dile de yansması; bilgi, duygu ve düşüncenin aktarımı için yeni sözcüklere ve kavramlara ihtiyaç duyulmasıyla açıklanabilir. Böylelikle sözlükler "kalınlaşmakta" ve çeşitlenmektedir. Bir başka deyişle sözlüklerin devingen bir yapı gösterdiği, dilde kullanılmayan sözcüklerin sözlükten çıkarılmasıyla sözcük sayısının azaldığı, yeni kavramlar karşılığı olan sözcüklerin eklenmesiyle artış gösterdiği söylenebilir. Bu da dillerin canlı bir varlık gibi sürekli değişim içerisinde olduğunu göstermektedir.

Sözlük'te alıntı sözcüklerin sayısı da yıllara göre farklılaşmaktadır. Örneğin 1998 yılı dokuzuncu baskıda 45.888 Türkçe, 14.264 alıntı toplamda ise 60.152 sözcük bulunmakta olup alıntı sözcük oranı %23,71 (Durmuş, 2004) iken bu oran çalışmamızda kullanılan 2019 baskısında %18,95'tir. Batı kökenli dillerden 1945 baskısında 2.652 alıntı sözcük yer almakta iken 2005 baskısında bu sayı 6.955'e, 2019 baskısında ise 7.352'ye yükselmiştir. Alıntı sözcüklerde alıntı yapılan dilin kökeni ve alıntı sözcüğün yazımına dair farklılıklar da söz konusudur. 1945'te Latince olarak gösterilen 72, Yunanca olarak gösterilen 603 sözcüğün milliyeti 2005'te Fransızca olarak değiştirilmiştir. Örneğin 1945 baskısında Yunanca olarak belirtilen *anonim*, *kaos*, *ritim*, *telefon*, *sembol* gibi sözcükler ile kökeni Latince olarak belirtilen *albüm*, *referandum*, *satürn*, *ültimatom*, *kalori* gibi sözcükler 2005 baskısında Fransızca olarak değiştirilmiştir. Sözcüklerin yazımı da farklılaşmıştır. 1945 baskısında Fransızca kökenli *astma*, *bisküvit*, *vibriyon* sözcüklerinin 2005 baskısında *astım*, *bisküvi*, *vibriyo* şeklinde yazıldığı görülmektedir (Vural ve Böler, 2008).

4.2. Haber Bültenlerine Yönelik Bulgular

TRT Haber ana haber bülteninin 19 Ekim 2022'deki haberlerinin konusu Cumhurbaşkanının Ankara'da Muhtarlar Evi açılışı için düzenlenen açık hava toplantı programı; ana muhalefet partisi liderinin Adana ve Osmaniye ziyareti; partilerin meclisteki grup toplantıları; Amasra'daki maden kazası; Rusya-Ukrayna savaşı ile yurt içi ve yurt dışından diğer haberler ile hava durumundan oluşmaktadır. 13 Ocak 2023'teki haberlerinin konusuysa Rami Kütüphanesinin açılış töreni; İsveç'te Cumhurbaşkanı Erdoğan'a yönelik protesto eylemi; Siyasi partilerin günlük programları; FETÖ firarilerinin Avrupa'da gördüğü muamele;

NASA'nın bir kara deliğin yıldızı parçalama anını ilk kez görüntülemesi; Antalya'daki sel felaketi; Doğu Anadolu'daki dondurucu soğuklar; devlet memurlarına yapılacak zam oranları; Rusya ve Ukrayna savaşı ile yurt içi ve yurt dışından diğer haberler ve hava durumudur.

Anadolu Ajansının 19 Ekim 2022'deki haber bültenindeki haberlerin konusu Rusya'nın Ukrayna'dan ilhak ettiği bölgelerde sıkıyönetim ilanı; TBMM'nin Amasra'daki maden kazasını incelemesi için komisyon oluşturması; FETÖ şüphelilerine yönelik düzenlenen operasyon; Lafarge çimento şirketinin DEAŞ'a yardım davası ve Avrupa'daki enerji krizi gibi yurt içi ve yurt dışından haberlere yöneliktir. 13 Ocak 2023'teki haberlerinin konusuysa Rami Kütüphanesi açılış töreni; İstiklal caddesindeki terör saldırısının planlayıcısının yurt dışına kaçmasına aracılık eden kişinin yakalanması; İlk evim, ilk iş yerim projesindeki kura çekilişi; Meclis Başkanı ve Dışişleri Bakanının İsveç'teki terör eylemlerine yönelik açıklamaları; Azerbaycan'daki Laçın Koridorunun stratejik önemi ile ilgili analiz; Van kedisinin neslinin korunması için yapılan çalışmalar ile yurt içi ve yurt dışındaki diğer gelişmelere yönelik haberlerdir.

Haber bültenlerinde gündem, dünya, politika, ekonomi, spor ve hava durumu gibi farklı konulardaki haberlerin sunumunda kullanılan toplam sözcük sayılarının (mükerrer kullanımlar dâhil), sözcüklerin kaynağına göre dağılımı Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Haber Bültenlerinde Kullanılan Toplam Sözcük Sayısının (Mükerrer Kullanımlar Dâhil), Sözcüklerin Kaynağına Göre Dağılımı

Haberlerdeki Sözcüklerin Kaynağı	TRT Haber				Anadolu Ajansı			
	19 Ekim 2022		13 Ocak 2023		19 Ekim 2022		13 Ocak 2023	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Türkçe Sözcük	4.435	68,44	4.313	68,03	3.453	64,99	3.278	65,78
Alıntı Sözcük	1.624	25,06	1.592	25,11	1.421	26,75	1.288	25,85
Karma Alıntı Sözcük	53	0,82	60	0,95	22	0,41	55	1,10
Sözlük'te Ol- mayan Sözcük	368	5,68	375	5,91	417	7,85	362	7,26
<i>Toplam</i>	6.480	100,00	6.340	100,00	5.313	100,00	4.983	100

TRT Haber'in 19 Ekim 2022'deki ana haber bülteninde 6.480, 13 Ocak 2023'teki ana haber bültenindeyse 6.340 sözcük kullanılmıştır. Bu sözcükler

içerisinde birçok sözcük mükerrer kullanılmıştır. Örneğin “DEAŞ” yirmi üç, “da/de” bağlacı kırk dokuz, “kütüphane” sözcüğü yirmi yedi, “bin” sayısı elli iki, “cumhurbaşkanı” yirmi altı, “ve” bağlacı yüz beş kez tekrar etmektedir. TRT Haber’in her iki tarihteki haber bülteninde yaklaşık %25 alıntı sözcük kullanılmıştır. Ayrıca karma alıntı ve Sözlük’te olmayan sözcükler kullanılmıştır. Karma alıntı sözcüklere Arapça-Türkçe (kaybetti, bahsedeceğiz, vd.), Arapça-Farsça (envaiçeşit, kütüphane, vd.), Fransızca-Arapça (fiziki), Türkçe-Farsça (sanki) ve Farsça-Arapça (siyahi), sözcükleri örnek olarak gösterilebilir. Sözlük’te olmayan sözcüklere *Türkiye, Rusya, İsveç, Mehmet, Hoşdere, Erdoğan, Putin, Lafarge, Hubble, NASA ve ABD* örnek verilebilir.

Anadolu Ajansının 19 Ekim 2022 tarihli haber bülteni sunumunda 5.313, 13 Ocak 2023’teki haber bültenindeyse 4.983 sözcük kullanılmıştır. Bu sözcükler içerisinde de mükerrer kullanımlar vardır. Örneğin “cumhurbaşkanı” yedi kez, “millet” on dört kez, “dört” rakamı on iki ve “her” sıfatı on sekiz kez tekrar etmiştir. AA’nın her iki tarihteki haber bülteninde yaklaşık %26 alıntı sözcük kullanılmıştır. Bunlara ilaveten Arapça-Türkçe (kararname, naklettikleri, vd.) Arapça-Farsça (ameliyathane, seferber, vd.), Türkçe-Arapça (nasıl) gibi karma alıntı sözcükler ve Sözlük’te olmayan sözcük kullanılmıştır. *Fahrettin, Ukrayna, Hokkaido, Le Monde, Zelenskiy, Stockholm, NATO ve DEAŞ* Sözlük’te olmayan sözcüklere örnek olarak gösterilebilir.

Haber bültenlerinde kullanılan alıntı sözcüklerin dillere göre dağılımı Tablo 4’teki gibidir.

Tablo 4. Haber Bültenlerinde Kullanılan Toplam Alıntı Sözcüklerin (Mükerrer Kullanımlar Dahil) Dillere Göre Dağılımı

Alıntı Sözcüklerin Kaynağı	TRT Haber				Anadolu Ajansı			
	19 Ekim 2022		13 Ocak 2023		19 Ekim 2022		13 Ocak 2023	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Arapça	1.004	61,82	964	60,55	792	55,85	846	65,68
Fransızca	429	26,42	391	24,56	428	30,18	233	18,09
Farsça	147	9,05	137	8,61	101	7,12	140	10,87
İtalyanca	17	1,05	70	4,40	58	4,09	35	2,72
İngilizce	15	0,92	4	0,25	17	1,20	13	1,01
Diğer Diller	12	0,74	26	1,63	22	1,55	21	1,63
<i>Toplam</i>	<i>1.624</i>	<i>100</i>	<i>1.592</i>	<i>100</i>	<i>1.418</i>	<i>100</i>	<i>1.288</i>	<i>100</i>

TRT Haber'in 19 Ekim 2022 tarihli ana haber bülteninde; Arapça (adalet), Fransızca (balon), Farsça (ateş), İtalyanca (çimento), İngilizce (medya), Rumca (sınır), Soğdca (kent) ve Latince (mart) dillerinden alıntı sözcükler kullanılmıştır. 13 Ocak 2023 tarihli bültende ise bu dillere ilaveten Almanca (otopark), Bulgarca (çete) ve Rusça (mazot) kullanılmıştır. TRT Haber bültenlerindeki alıntı sözcüklerin yaklaşık üçte ikisini Arapça oluşturmaktadır.

Anadolu Ajansının 19 Ekim 2022'deki haber bülteninde alıntı sözcük olarak Arapça (ceza), Fransızca (ekip), Farsça (çerçeve), İtalyanca (banka), İngilizce (video), Rumca (kestane), Soğdca (kent), Latince (forum) ve Japonca (Tokyo) dillerinden sözcükler kullanılmıştır. 13 Ocak 2023 tarihli bültende ise bunlara ilaveten Almanca (kuruş), Çince (çay) dillerinden alıntı sözcükler kullanılmıştır. Ajansın 19 Ekim 2023 tarihli bültende alıntı sözcüklerin yarısından fazlası (%55,85) Arapça iken 13 Ocak tarihli bültende bu oran (%65,68) daha fazladır. Bunun sebebi haberlerin konusunun farklılığından kaynaklanabilir.

TRT ve AA haber bültenlerindeki toplam sözcük sayılarından tekrar eden sözcükler çıkarılarak sözcükler tekilleştirildiğinde, haber bültenlerinin sunumunda kullanılan sözcük sayılarının, sözcüklerin kaynağına göre dağılımı Tablo 5'teki gibidir.

Tablo 5. Haber Bültenlerinde Kullanılan Tekil Haldeki Sözcüklerin Kaynaklarına Göre Dağılımı

Haberlerdeki Sözcüklerin Kaynağı	TRT Haber				Anadolu Ajansı			
	19 Ekim 2022		13 Ocak 2023		19 Ekim 2022		13 Ocak 2023	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Türkçe Sözcük	1.045	63,07	1.058	64,00	851	58,49	858	63,41
Alıntı Sözcük	480	28,97	479	28,98	442	30,38	474	35,03
Karma Alıntı Sözcük	17	1,03	16	0,97	10	0,687	7	0,52
Sözlük'te Olmayan Sözcük	115	6,94	100	6,05	152	10,45	14	1,03
<i>Toplam</i>	<i>1.657</i>	<i>100</i>	<i>1.653</i>	<i>100</i>	<i>1.455</i>	<i>100</i>	<i>1.353</i>	<i>100</i>

TRT Haber ana haber bülteninin 19 Ekim 2022 tarihli sunumunda tekil olarak toplamda 1.657, 13 Ocak 2023'te ise 1.653 sözcük kullanılmıştır. Bir başka deyişle bu tarihlerdeki TRT haber bültenleri ortalama 1.655 sözcük ile sunulmuştur. TRT Haber bültenindeki sözcüklerin ortalama %63,5'i Türkçe, %29'u ise alıntı

sözcüklerdir. TRT Haber'in mükerrer kullanımların sayıma dâhil edildiği ilk analizde alıntı sözcüklerin kullanım oranı (~ %25) daha düşük bulunmuştur. Bunun iki sebebi olabilir. Birincisi “ama, derece, devlet, dünya, fark, hayat, ifade, kaza, maden, merkez, rezalet, sıfır, ve, zaman” gibi Arapça kökenli alıntı sözcüklerin çok fazla tekrar etmesidir. İkincisi ise “bu, bir, yüz, etmek, olmak, almak, gibi” Türkçe sözcüklerin birçok kez tekrar etmesidir.

AA'nın 19 Ekim 2022 tarihli bülteninde tekil olarak toplamda 1.455, 13 Ocak 2023 bültenindeyse 1.353 sözcük kullanılmıştır. Bir başka deyişle AA haber bültenleri, ortalama 1.400 sözcükle sunulmuştur. Bültendeki sözcüklerin ortalama %61'i Türkçe, ~ %33'ü ise alıntı sözcüklerdir. AA bülteninin mükerrer kullanımların sayıma dâhil edildiği ilk analizde alıntı sözcüklerin kullanım oranı (~ %26) daha düşük bulunmuştur. Bunun sebebi TRT Haberdeki gibi tekrar eden sözcüklerin çokluğundan kaynaklanabilir.

Her iki haber bültenindeki teke düşürülmüş alıntı sözcüklerin dillere göre dağılımı ise şu şekildedir (Tablo 6).

Tablo 6. TRT Haber ve AA haber bültenlerinde kullanılan tekil haldeki alıntı sözcüklerin dillere göre dağılımı

Alıntı Sözcüklerin Kaynağı	TRT Haber				Anadolu Ajansı			
	19 Ekim 2022		13 Ocak 2023		19 Ekim 2022		13 Ocak 2023	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Arapça	236	53,39	278	58,04	279	58,13	297	62,66
Fransızca	144	32,58	133	27,77	139	28,96	96	20,25
Farsça	34	7,69	45	9,39	44	9,17	52	10,97
İtalyanca	14	3,17	14	2,92	7	1,46	8	1,69
İngilizce	5	1,13	2	0,42	6	1,25	7	1,48
Diğer Diller	9	2,04	7	1,46	5	1,04	14	2,95
<i>Toplam</i>	442	100	479	100	480	100	474	100

TRT Haber'in 19 Ekim 2022'deki haber bülteninde tekil haldeki alıntı sözcüklerin %53,39'u, 13 Ocak 2023 bültenindeyse %58,04'ü Arapça olup en fazla alıntı sözcük bu dildedir. AA'nın 19 Ekim 2022'deki haber bülteninde de tekil haldeki alıntı sözcüklerin çoğunluğu (%58,13), 13 Ocak 2023 bülteninde %62,66'sı yine Arapçadır. Bu bulgulara göre haberlerdeki alıntı sözcüklerin dillere göre dağılımı, Sözlük'tekine benzer biçimde en fazla Arapça olup bunu

sırasıyla Fransızca, Farsça, İtalyanca ve İngilizce izlemektedir. Ancak her iki haber bültenindeki Arapça alıntı sözcüklerin oranı, Sözlük'teki oranından (%40,42) daha yüksek düzeyde tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 6). Bunun sebebi haberlerin konusundan kaynaklanabilir. Haberlerdeki diğer alıntı sözcüklerin dillere göre dağılımı, Sözlük'teki oranları ile benzerlik göstermektedir.

Haberlerin sunumunda mükerrer kullanımlarla TRT Haber ana haber bülteninde ortalama 1.600, AA haber bülteninde ortalama 1.350 civarında alıntı sözcük kullanılmıştır (Bkz. Tablo 3). Alıntı sözcüklerde mükerrer sözcükler teke düşürüldüğünde bu sayı, TRT Haber için yaklaşık olarak 460 civarında iken AA ajansında ise 477 civarındadır (Bkz. Tablo 6). Görüldüğü gibi sözcükler teke düşürüldüğünde her iki haber bülteninde kullanılan sözcük sayıları arasındaki fark azalmaktadır. AA haber bültenlerinde TRT haber bültenine kıyasla alıntı sözcüklerin daha fazla kullanıldığı söylenebilir. Bu durum AA'nın haber bültenlerinin daha az konu ile sınırlı olması dolayısıyla daha az sözcükle sunulmasından kaynaklanabilir.

Haberlerde kullanılan alıntı sözcüklerin büyük çoğunluğunun, artık halk tarafından iyice kanıksanmış, kullanım sıklığı yüksek olan sözcükler olduğu söylenebilir. Örneğin TRT Haber bültenlerindeki Arapça *aile, adalet, asker, bina, cumhuriyet, derece, devlet, fiyat, hayat, kaza, maden, muhtar, saat, ve, takip, yani, zaman*; Fransızca *avukat, bilet, adres, balon, doktor, diplomasi, ekip, enerji, grup, komisyon, operasyon, parti, viraj, turist*; Farsça *ateş, cam, can, çünkü, destek, hasta, her, hemen, para, şehir, usta, tane*; İtalyanca *Avrupa, bomba, lira, çimento, fabrika, makina, marka*; İngilizce *limited, medya, video*; Rumca *efendi, masa, sınır, temel*; Soğdca *kent*; Bulgarca *çete*; Rusça *mazot*; Almanca *otoban* ve Latince *masa* gibi alıntı sözcükler Türkçede sıklıkla kullanılmaktadır. AA'nın haber bülteninde kullanılan alıntı sözcüklerin de büyük çoğunluğu artık dilimize yerleşmiş ve kanıksanmış sözcüklerdir. Örneğin AA haber bültenlerindeki Arapça *acil, bazı, ceza, dava, devam, emniyet, faaliyet, haber, ifade, kıdem, millet, şirket, ve, tespit, ücret, zirve*; Fransızca *albüm, bütçe, doktor, elektrik, finans, kültür, kriz, lider, milyar, program, rapor, üniversite, terör*; Farsça *arzu, beraber, çeşit, destek, hafta, kilit, her, meyve, turan, zengin*; İtalyanca *Avrupa, banka, borsa, firma, gazete, kurdele, madalya*; İngilizce *futbol, holding, medya, test*; Rumca *fidan, kavanoz, kestane, mayıs*; Soğdca *kent*; Çince *çay*; Almanca *doçent* ve Latince *forum* gibi alıntı sözcüklerin de Türkçede sıklıkla kullanıldığı bilinmektedir.

Haberlerde kullanılan alıntı sözcükler arasında doğrudan Türkçeyi kirlüten alfabe olmayan harflerle (q, x, w) yazılan veya Sözlük'te olmayan yabancı sözcüklere (e-mail, ay em ef-IMF, vi ay pi-VIP, DJ, fax, bay bay, bekraunt-

background, gudbay-good by, garden parti, ekşin-action, branch-branç rastlanmamıştır. Oysa yabancı sözcüklere özenme sonucu televizyonlarda birçok yabancı sözcük kullanıldığı tespit edilmiştir. *Start almak, finiş (finish), konsensus, absürt, aktivite, optimist, pesimist, absorbe olmak, ajite, final, okey, yes, no, mersi, argüman, maksimum, minimum* bu sözcüklere örnek olarak verilebilir (RTÜK, tarih yok). Hâlbuki bu sözcüklerin yerine *başlamak, bitiş, uzlaşma, saçma, etkinlik, iyimser, kötümser, emilmek, huzursuz, bitiş, tamam, evet, hayır, teşekkür ederim, kanıt, en yüksek, en düşük* gibi Türkçe karşılıkları kullanılarak daha nitelikli bir iletişim sağlanabilir.

Sağlam'ın (2002) yaptığı çalışmaya göre İngilizceden Türkçeye geçen sözcüklere genelde yer verildiği, İngilizce sözcükleri kullananların daha çok gençler olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı çalışmada gençlerin (%79,1) yetişkinlere (%29,7) göre cümlelerinde daha fazla İngilizce sözcük kullandıkları, eğitim düzeyi yükseldikçe İngilizce sözcüklerin kullanımının arttığı belirtilmektedir. Bizim çalışmamızda TRT'nin haber sunumunda Türkçenin söz varlığı hazinesi olan Sözlük'teki alıntı sözcüklere bağlı kalındığı, özel isimler dışında yabancı dilde sözcük kullanılmadığı tespit edilmiştir. Bu haliyle kamu yayıncılığı yapan TRT'nin Türkçeyi özenli ve doğru kullanma açısından hassasiyet gösterdiği söylenebilir. Nitekim RTÜK tarafından yapılan "Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması"nda Türkçeyi en iyi TRT kanallarının kullandığı tespit edilmiştir (RTÜK, 2018: 66). Zira televizyon haber bültenlerinde doğru, düzgün, güzel, temiz ve anlaşılır bir dil kullanmak yasalarca da öngörülen yayın ilke ve esaslarından biridir. Dilin bu şekilde kullanılması aynı zamanda kamuyu bilgilendirme işlevi olan televizyonun önemli sorumluluklarından biridir. Bu konuda toplumu oluşturan tüm bireylerle birlikte televizyona da büyük bir sorumluluk düşmektedir (Ateş Güler & Çiftçi, 2019).

Osmanlı Devleti'nin önemli bir basın organı olan Tuna gazetesinin 1874 yılı sayılarının incelendiği çalışmada 615 kelimenin % 77,8'i Arapça, %11,7'si Farsça, %5,5 Fransızca, %2,27'si İtalyanca, %1,78'i Rumca, geriye kalanları ise Latince, Sırpça ve İspanyolcadır (Birlik, 2019). 1931 yılında Türkiye'deki ulusal beş gazetenin alıntı sözcük kullanımı Arapça %51, Farsça %2, başka yabancı sözcükler %6, karma yabancı sözcükler %6 olmak üzere toplamda %65, Türkçe sözcük kullanımı ise %35 olarak tespit edilmiştir (İmer, 1973). Bugün internet gazeteciliği de yapmakta olan AA haber bülteninde bu oran neredeyse tersine dönmüş, Türkçe sözcük kullanımı %60 civarındadır. AA'nın haber sunumunda Sözlük'teki alıntı sözcüklere bağlı kaldığı, özel isimler dışında yabancı dilde sözcük kullanmadığı tespit edilmiştir. Bu haliyle kamu yayıncılığı

yapan AA'nın da tıpkı TRT gibi Türkçeyi özenli ve doğru kullanma açısından hassasiyet gösterdiği söylenebilir. Zira haber metinlerinde Türkçenin doğru ve güzel bir şekilde kullanılması, yazımın doğru ve anlaşılır olması, mesleki sorumluluğun yanında kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi bakımından yaşamsal önemdedir. Bunun için muhabirlerin "Yazım Kılavuzu" ile "Türkçe Sözlük" kullanmasının gerekliliği belirtilmektedir (Tokgöz, 2019: 273).

Radyo ve televizyon haberlerinde kullanılan söz varlığının da son derece sınırlı olduğu ve 500-1.000 sözcük etrafında döndüğü tespitine karşılık (RTÜK, tarih yok) bizim çalışmamızda, TRT Haber ana haber bültenlerinde ortalama 1.655, AA haber bültenlerinde ise ortalama 1.400 farklı sözcükle haberlerin aktarıldığı tespit edilmiştir. Bu haliyle her iki haber bültenindeki söz varlığının daha geniş olduğu görülmektedir. Zira günlük yaşamda sorunları çözmek, belli sayıda sözcükle ortalama bir iletişim geliştirmek, okunanları ve işitilenleri anlamlandırabilmek için geniş bir söz dağarcığına ihtiyaç vardır. Aksi halde anlam üretilemez ve nitelikli bir iletişim kurulamaz (Yakıcı vd., 2016: 7-13).

5. Sonuç ve Öneriler

Dilin ne olduğu konusunda farklı görüşler olsa da bir iletişim aracı olduğu gerçeği apaçık ortadadır. Sözlü ve yazılı iletişimde mesajın doğru ve tam olarak anlaşılması iletişimin niteliği açısından önemlidir. İnsanların anayasal hakkı olan haber alma hakkı günümüzde televizyonların yanı sıra internet mecralarından da sağlanmaktadır. Sözlük'teki alıntı sözcüklerin kitle iletişim araçlarındaki haber bültenlerindeki kullanım durumunun incelendiği bu çalışmada, Sözlük'te ve haber bültenlerindeki alıntı sözcükler içinde ilk sırada Arapça kökenli alıntı sözcükler yer almaktadır. Daha sonra sırasıyla Fransızca, Farsça İtalyanca ve İngilizce alıntı sözcükler gelmektedir. Sözlük'te bu beş dildeki alıntı sözcük sayısı, toplam alıntı sözcük sayısının %94'ünü, haber bültenlerindeyse ortalama %98'ini oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen haber bültenlerinden TRT Haber bültenleri ortalama 1.655, AA haber bültenleri ise ortalama 1.400 sözcük ile sunulmuştur. Bu sayı, Sözlük'teki toplam söz varlığına (77.005 adet madde başı sözcük) göre düşük olsa da radyo ve televizyon haberlerinde kullanılan söz varlığından (ortalama 500-1.000) daha yüksek düzeydedir. Sözlük'te alıntı sözcük oranı %18,95 iken TRT Haber'de %29, Anadolu Ajansında %33 olarak tespit edilmiştir. Haberlerdeki alıntı sözcükler içerisinde Arapçanın kullanımı, Sözlük'teki oranından daha fazla düzeydedir. Diğer dillerden alıntı sözcüklerin kullanımı ise Sözlük'e benzer veya daha az düzeydedir. Ayrıca her iki haber bülteninde de karma

alıntı sözcükler ve Sözlük'te olmayan sözcükler kullanılmıştır. Buna karşılık Sözlük'te kaynağı özel isim olarak belirtilen alıntı sözcüklere, haberlerde rastlanılmamıştır.

Araştırma kapsamında incelenen haber bültenlerindeki alıntı sözcükler, hem yazı hem de konuşma dilinde kullanım sıklığı yüksek olan sözcüklerdir. Bu sözcüklere haberlerde kullanılan *muhtar, adalet, cephane, çeşme, dijital, belki, defnetmek, mart, masa, akıl, avukat, benzin, grup, çimento, medya, maden, jandarma, köy, kent, şirket, tehlike, ve, virüs, usta, üniversite, zaman, zor* sözcükleri gibi onlarca örnek gösterilebilir. Sözlük'te alıntı sözcük olduğu belirtilmese farkına varılamayacak ölçüde Türkçeleşen ve adeta Türkçenin öz unsuru haline gelen bu sözcükler, günlük dilde de sıklıkla kullanılmaktadır. Zira kitle iletişim araçlarındaki haberlerin okuyucusunun ve izleyicisinin homojen bir yapıda olmaması, onların tamamına hitap eden sözlerin kullanılması, haberlerin anlaşılabilirliği açısından önemli bir yere sahiptir. Nitekim incelenen haber bültenlerinde kullanılan alıntı sözcüklerin ya yerine kullanılacak herhangi bir Türkçe sözcük bulunmamasından veya varsa bile bu alıntı sözcüklerin artık halk tarafından iyice benimsenmiş olmasından kaynaklandığı söylenebilir. İncelenen haberlerde Türkçenin kullanımına hassasiyet gösterildiği Sözlük'te olmayan sözcüklerin kişi ad ve soyadları ile bitki, şirket ve yer adları oldukları görülmektedir. Son tahlilde iki farklı mecradaki haberlerin doğru, güzel ve anlaşılır bir dil ile aktarıldığı söylenebilir.

Alıntı sözcüklerin haber bültenlerinde kullanımına yönelik başka televizyon kanalları ve internet gazeteciliği yapan diğer kitle iletişim araçlarındaki haber bültenleriyle bu çalışmadaki bulgular kıyaslanarak farkı ortaya konulabilir. Ayrıca haberlerde kullanılan alıntı sözcüklerin anlamlarının ne kadar bilindiğini ortaya koymak adına çalışmalar yapılabilir. Böylelikle alıntı sözcüklerin bilinme ve anlaşılma durumu tespit edilmiş olur.

Kaynakça

Akalın, Ş. H. (2010) Sözlüğün Tarihi. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C. XCVIII, S. 699, *Türk Dil Kurumu Yayınları*, S. 268-279

Aksan, D. (2015) *Türkçenin Sözcükleri*. Bilgi Yayınevi, Ankara.

Alver, M. (2022). *Türkçenin Doğu ve Batı Kökenli Alıntı Kelimeleri ve Bu Kelimelerin Tasnifi*. Akçağ Yayınları, Ankara.

Anadolu Ajansı (2018) *Muhabir Habercinin Temel Kitabı*. Anadolu Ajansı

Yayınları, 2. Baskı, Ankara.

Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr> Erişim Tarihi 19.10.2022 Saat:20.00

Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr> Erişim Tarihi 13.10.2023 Saat:20.00

Ateş Güler B. & Çiftçi, A. (2019). 6112 Sayılı Kanun M.8/1(M) Yayın Hizmet İlkesi Bağlamında Televizyon Haber Bültenlerinde, Türkçenin Doğru, Güzel ve Anlaşılır Kullanılması. *Ulisa: Uluslararası Çalışmalar Dergisi Ulisa: Journal Of International Studies Cilt 3, Sayı, 1 Volume 3, Number 1, S. 61-81*

Baxsheyish, P. G. (2017). The Role Of Loan Words In Mutual Enrichment Of Languages. *Mesleki Bilimler Dergisi (MBD)*, 6 (2), 252-257. Retrieved From <https://dergipark.org.tr/en/pub/mbd/issue/40631/488718>

Birlik, A. (2019). *Tuna Vilayet Gazetesinin 1874 Yılı Sayılarının Söz Varlığı ve Alıntı Sözcükler Açısından İncelemesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Trakya Üniversitesi, Edirne.

Choi, H.W. (2004). Eski Korecede Türkçe Ödünç Kelimeler. *BİLİG Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*

Daşdemir, M. ve Efendioğlu, S. (2016). Kars ve Erzurum Ağızlarında Rusça Ödünç Kelimeler. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 0(55),0-0. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunited/issue/45099/563632>

Doğan, D. M. (2016). *Dil Kültür Yabancılaşma*. Yazar Yayınları, 6. Baskı, Ankara.

Durkin, P. (2014). *Borrowed Words: A History Of Loanwords In English*. Oxford-New York: Oxford University Press. XIX + 491 Pages. ISBN: 978 - 0 -19-957499-5.

Durmuş, O. (2004). Alıntı Kelimeler Bakımından Türkçe Sözlük. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Sayı 26*.

Fiske, J. (2014). İletişim Çalışmalarına Giriş. Pharmakon Yayınevi, 3. Baskı, Ankara.

Gliner, J. A., Morgan, G. A. & Leech, N. L. (2015). *Uygulamada Araştırma Yöntemleri: Desen ve Analizi Bütünleştiren Yaklaşım* (Çev. Volkan Bayar). Nobel Yayıncılık, Ankara.

Gulshan, C. (2018). History Of Loan Words In English. Sources Of Loans. Calques. Periodical States Of English Vocabulary. *World Science* № 5(33), Vol.5,

ISSN 2413-1032

Güngör, N. (2018). İletişim Kuramlar Yaklaşımlar. Siyasal Kitabevi, 4. Baskı, Ankara.

Güngörmüş, N. (1998). Macar Dilinde Bulunan Türkçe Alıntı Sözcüklerin Dil Tarihi Açısından Genel Bir Değerlendirmesi. *Ankara Üniveristesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Batı Dil ve Edebiyatları Araştırmaları Dergisi Cilt 3 Sayı 3*

Haspelmath, M., Tadmor, U. (2009). Loanwords In The World's Languages A Comparative Handbook *Language*, 88(3), 647–652. <http://www.jstor.org/stable/23251870>

İmer, K. (1973). Türk Yazı Dilinde Dil Devriminin Başlangıcından 1965 Yılı Sonuna Kadar Özleşme Üzerine Sayıma Dayanan Bir Araştırma. *Türkoloji Dergisi Cilt:5 Sayı 1*.

Jaafar, S. T., Buragohain, D., & Haroon, H. A. (2019). *Differences and Classifications of Borrowed and Loan Words in Linguistics Context: A Critical Review*. In Editors- I. Suryani and D. Buragohain - of book (Eds.), *International Languages and Knowledge: Learning in a Changing World* (pp. 95–112). Kanger: Universiti Malaysia Perlis Press.

Janson, T. (2016) *Dillerin Tarihi*. (Çev. Mehmet Doğan) Boğaziçi Üniversitesi Yayinevi, İstanbul.

Karaağaç, G. (2002) *Dil, Tarih ve İnsan*. Akçağ Yayınları, Ankara.

Karaağaç, G. (2013) *Anlam (Anlam Bilimi ve İletişim)*. Kesit Yayınları, İstanbul.

Kavcar, C., Oğuzkan, A. F. ve Aksoy, Ö. (2011). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Anı Yayıncılık, 8. Baskı, Ankara.

Kolukısa, A. A. (2013). Dictionaries From a Historical Perspective- A Case Study of Japanese Dictionaries in Turkey. *Dil Dergisi*, (159), 28-47. DOI: 10.1501/Dilder_0000000185

Korkmaz, Z. (2003). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. THK Basımevi, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara.

Magrelo, I. (2011). Türkçede Batı Kökenli Yabancı Sözcükler. *IJSES Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi International Journal Of Social And Economic Sciences* 1 (1): 7-10, 2011 ISSN: 2146-5843, E-ISSN: 2146-0078,

Majda, T. (2000). Leh Dilinde Protobulgarca, Kıpçakça ve Osmanlıcadan Sözcük Alıntılarına Genel Bir Bakış. *IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*. S. 1137-1143

Mutlu, E. (2012). İletişim Sözlüğü. Sofos Yayınları, 6. Baskı, Ankara.

Ölmez, M. (1998) Dünya: Tarihi Türk Dillerinin Sözlükleri. *Kebikeç /Sayı 6*.

Özkan, M. (2010). İnsan İletişim ve Dil. Akademik Kitaplar Yayınevi, 4. Baskı, İstanbul.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (2018). *Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması-2018*, RTÜK Yayınları, Ankara. <https://www.rtuk.gov.tr/media/fm/birimler/kamuoyu/televizyonizlemeegilimleriarastirmasi2018.Pdf> Erişim Tarihi 18.01.2023

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (Tarih Yok). *Radyo ve TV'de Türkçenin Kullanımı* <https://www.rtuk.gov.tr/radyo-ve-tvde-turkcenin-kullanimi/329> Erişim Tarihi 01.11.2022

Sağlam, M. Y. (2002). İngiltere ve Amerikan İngilizcesinden Dilimize Geçen Sözcüklerin Türkçede Kullanım Sıklığı Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 2002 / Cilt:19 / Sayı:2 / Ss.(131-139)*.

Saygın Akbaşak, H. (2020) *Yunancadan Türkçeye Geçmiş Alıntı Sözcüklerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bir İnceleme*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Trakya Üniversitesi, Edirne.

Şekerci, Ö. (2007). The Eastern Origin of English Words. *Journal of Language and Linguistic Studies Vol.3, No.1*.

Tokgöz, O. (2019). *Temel Gazetecilik*. İmge Yayınevi, 13. Baskı, Ankara.

Tomasello, M. (2017). İnsan İletişiminin Kökenleri. Metis Yayınları, İstanbul.

TRT Haber Kanalı Ana Haber Bülteni 19.10.2022, Saat: 20.00

TRT Haber Kanalı Ana Haber Bülteni 13.01.2023, Saat: 20.00

Türk Dil Kurumu (2019) *Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları 11. Baskının Tıpkıbasımı, Ankara.

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (Tarih Yok). TRT'nin Hikayesi. <https://www.trt.net.tr/kurumsal/tarihce.aspx> Erişim Tarihi: 17.10.2022

Uysal, İ. N. (2017). Türkiye Türkçesindeki Alıntı Sözcüklerin Yazım ve Karşılığı Üzerine Bir Araştırma. *Milli Eğitim Dergisi*, 46 (215), 87-110.

Ünalın, Ş. (2010). *Dil ve Kültür*. Nobel Yayın Dağıtım, 4. Baskı, Ankara.

Ünalın, Ş. (2012). *Dil ve Kültür*. Eskiyeñi Yayınları, 5. Baskı, Ankara.

Vural H. ve Böler, T. (2008). Türkçe Sözlük (TDK)'ten Hareketle 1944'ten 2005'e Dilimizdeki Batı Kökenli Sözcükler-The West Origin Words Based On Turkish Dictionary (TDK) Since 1944 To 2005. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Sayı 36* (49-63)

Yakıcı, A., Yücel, M., Doğan, M. ve Yelok, V. S. (2016) Üniversiteler İçin Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri. Yargı Yayınevi, Ankara.

Yaylagül, Ö. (2015). *Göstergebilim ve Dilim*. Hece Yayınları, Birinci Basım, Ankara.

Yücel, Y. (1991). Bulgarcaya Türkçeden ve Türklerden Geçen Sözcükler. *Belleten C. LV, 34* (529-562) Doi:10,37879/Belleten.1991.529